

COBISS.SR

Izveštaj o radu 2017. – 2018.

Kad predstavljamo rezultate rada u sistemu COBISS.SR, mora se poći od osnovnih statističkih podataka rasta sistema, kako u broju biblioteka članica i broja bibliografskih zapisa koje oni kreiraju ili preuzimaju, tako i u pogledu korišćenja podataka koji su obuhvaćeni ovim sistemom.

Trenutno, sistem povezuje 204 biblioteka, a još 5 biblioteka čeka na potpisivanje ugovora i instalaciju lokalne baze. U toku ove i prošle godine 25 biblioteka se učlanilo u Virtuelnu biblioteku Srbije. Za očekivanje je bilo da se u velikom broju u sistem uključuju javne i visokoškolske biblioteke, jer one oskudevaju u stručnom kadru, pa im članstvo u sistemi nudi mogućnost preuzimanja već kreiranih zapisa u okviru COBISS.Neta, iz Kongresne biblioteke ili World.Cat-a, ali iznenađenje je što u sistem prilaze specijalne biblioteke. Te biblioteke prepoznaju još jednu veliku prednost rada u ovom sistemu, a to je regionalno povezivanje biblioteka koje koriste istu softversku i harversku platformu, što omogućava efikasniju stručnu komunikaciju bibliotekara i tehnički obrazovanih stručnjaka po raznim segmentima bibliotečkog poslovanja. Uzimajući aktivno učešće u sistemu uzajamne katalogizacije na COBISS platformi, specijalne biblioteke bogate Uzajamni katalog vrednim i raznovrsnim sadržajima koje ne mogu da ponude javne i visokoškolske biblioteke.

Broj bibliografskih zapisa u Uzajamnom katalogu COBIB.SR popeo se na oko 3.300.000, a prema statistici na kraju 2017. godine, ukupan broj zapisa u celom sistemu COBISS.SR je prešao 7.200.000.

Ako posmatramo pristupanje bazama sistema preko WEB OPAC-a, statistike na godišnjem nivou, za 2017. godinu, ukazuju da je ukupan broj pretraga bio nešto manje od 4.200.000, a broj prikazanih zapisa oko 4.800.000. Iz ovih statistika, kao i prikupljenih statistika za prethodne, kao i 2018. godinu, zapaža se da internet korisnici, ukazuju na veliki značaj Uzajamnog kataloga, jer broj pretraga samo po Uzajamnom katalogu premašuje broj pretraga po svim lokalnim elektronskim katalogima sistema zajedno, a 5 puta je veći od broja pretraga po katalogu Narodne biblioteke Srbije.

Jedan od najvažnijih pokazatelja do kog nivoa je sistem uzajamne katalogizacije razvijen, je broj biblioteka koje u svojoj bibliotečkoj praksi koriste modul COBISS3 Pozajmica. Trenutno u Srbiji, taj modul koriste 102 biblioteke, a servis

Moja biblioteka, kao vrlo popularan kod korisnika bibliotečkih usluga, utiče na ubrzavanje instalacije ovog programskog segmenta u bibliotekama. Ukupan broj pozajmica, u okviru sistema, za 2017. godinu je nešto manj od 1.190.000. Čini se da će u 2018. godini taj broj biti premašen.

Rast sistema prati i povećan broj COBISS kurseva. Od početka 2017. godine do sredine novembra ove godine, održano je 97 kurseva za 1.337 polaznika. Samo 8 kurseva se odnosilo na početnike, polaznike koji su se uključili u proceduru sticanja COBISS licence, svi ostali kursevi su bili posvećeni katalogizatorima, aktivnim učesnicima sistema. Naročito ističemo 54 kurseva za 742 katalogizatora koji se odnose na C3 Katalogizaciju s normativnom kontrolom ličnih imena. Obrazovanjem ovih katalogizatora za rad s CONOR bazom je uslov da u decembru ove godine krenemo s povezivanjem inicijalne redigovane baze ličnih imena s lokalnim COBISS bazama, tj. da uvedemo normativnu kontrolu ličnih imena u okviru svakodnevnog rada na katalogizaciji.

Održavanje ovih 54 kurseva je sprovedeno uz veliko angažovanje četvero zaposlenih u Centru za uzajamnu katalogizaciju i 9 predavača, zaposlenih u Narodnij biblioteci Srbije, Biblioteci Matice srpske i Univerzitetske biblioteke u Beogradu uz redovnu stručnu pomoć IZUM-a. Kursevi su se održavali na više lokacija, u nekoliko gradova Srbije, u bibliotekama koje su imale tehničke i druge uslove da okupe dovoljno polaznika iz neposrednog okruženja. U nekim daninima, ovaj seminar se istovremeno odvijao na 2 lokacije.

Ovakvo koncipiranje systemske obuke bibliotekara, kao početak decentralizacije aktivnosti na razvoju sistema, pokazalo se vrlo uspešnim i pozitivna iskustva koja su se time stekla, mogla bi da se primene i u budućnosti. Pored znatnog ubrzavanja mnogih aktivnosti u razvoju bibliotečko-informacionog sistema i rasterećivanja malobrojnog tima u Nacionalnom COBISS centru, prenošenjem ingerencije većem broju učesnika u sistemu, daje im se šansa da se uzdižu u stručnom smislu i da se pruži mogućnost većem broju ustanova da budu nosioci razvoja sistema, uz poštovanja svih relevantnih prava i obaveza koje ta uloga donosi.

Ne možemo se pohvaliti usvajanjem segmenta Međubibliotečke pozajmice i Nabavke. Što se tiče programskog modula Nabavke, za slabu zastupljenost, jer je instaliran u samo nekoliko biblioteka, možemo da navedemo nekoliko razloga. Kurs C3 Nabavka je bibliotekarima težak za praćenje jer je kompleksan i pomalo izlazi iz sfere čistog bibliotekarstva. Bibliotekari iz Narodne biblioteke Srbije smatraju da nije dovoljno prilagođen poslovanju u nacionalnim bibliotekama, a pri

tom obavezuje ih na neke promene u davno usvojenim procedurama u nabavci publikacija. Mnoge javne biblioteke uglavnom imaju siromašne fondove za nabavku knjiga, a neke od njih kompletan prinovljen fond dolazi od državnog godišnjeg otkupa knjiga, pa i nemaju potrebe da kupovinu knjiga obavljaju preko aplikacije. Pri tom, one ne primaju obavezni primerak i ne praktikuju razmenu publikacija. Ključne biblioteke za usvajanje svih dostupnih rutina u okviru ovog modula su Narodna biblioteka Srbije, Biblioteka Matice srpske i Biblioteka SANU. Trebalo bi da zajedno uložimo dodatne napore kako bismo omogućili kompletno usvajanje svih potrebnih rutina u primeni ovog programskog modula, bar u jednoj od ovih biblioteka, ukoliko za to postoje ikakvi potencijali.

Baza ELINKS.SR je instalirana početkom 2017. godine. Za sada sadrži oko 21.000 zapisa i dopunjavaće se onom brzinom kojom se digitalizuje bibliotečka građa. Biće potrebno neko manje dodatno angažovanje, uglavnom u svrhu sticanja rutine u unosu novih zapisa i efikasnijeg korišćenja baze.

Primena COBISS bibliografskih baza u razvoju bibliotečkih servisa i projekata u Srbiji je široko zastupljena. Za neke od njih IZUM je razvio programske module ili procedure, a za neke koristimo podatke izvezene iz baza i dalje ih procesuiramo raspoloživim softverskim alatima. Ovde se prikazuju samo neke od primena koje je vredno pomenuti.

U obavljanju revizije knjižnog fonda, obrađenog u elektronskom katalogu, u Narodnoj biblioteci Srbije odavno koristimo modul COBISS3 Inventura. Problem je nastao kako izvesti reviziju neobrađenog fonda, na nabrži i najefikasniji način. Nametnulo se rešenje da se taj fond prvo po hitnom postupku obradi u lokalnom katalogu, angažovanjem svih zaposlenih s COBISS licencama ili odgovarajućim privilegijama. Zatim se na tako obrađen fond primenjuje Inventura iz COBISS-a, po većim signaturnim nizovima.

Možemo biti zadovoljnima s rezultatima ove akcije, jer u toku 2017. i 2018. godine (do 15. novembra), samo na osnovu retrospektivnog unosa zapisa u lokalnu bazu Narodne biblioteke Srbije, uneto je 163.587, a dorađeno 51.720 zapisa, sa 424.373 unetih polja 996. Uzajamni katalog se obogatio sa nešto manje od 35.000 zapisa.

U narednom periodu planiramo nastavak retrospektivog unosa, ali očekujemo procentualno povećanje zapisa koji se kreiraju i automatski smeštaju na Host, u odnosu na one koji se preuzimaju s Hosta. Ovim putem se zahvaljujemo IZUM-u na razumevanju i pomoći koju nam pružaju u rešavanju raznih problema pri realizaciji ove važne aktivnosti.

Javne biblioteke članice sistema koriste automatsku inventuru, koju COBISS programska oprema nudi. Za sada, to ne čine masovno, ali elektronskom obradom većinskog dela fonda, javlja im se racionalna potreba da reviziju izvode korišćenjem ponuđenih softverskih alata, jer ona višestruko skraćuje vreme koje potrebno za ručno kreiranje izveštaja revizije, koji su Zakonom propisani.

Narodna biblioteka Srbije od 2003. godine na svoj sajt postavlja Rang liste izdavača sa dijagramima izdavačke produkcije Srbije po UDK oblastima. Prikazi tih izdavačkih statistika se prave na osnovu eksporta selektovanih zapisa sa Uzajamnog kataloga, u za to pripremljenom formatu. Dalja obrada tih zapisa, pored raspoloživih alata odvijala se i jednim delom ručnom ispravkom naziva izdavača, jer u bazi postoje razne varijante naziva za istog izdavača.

Pojedinačnim izdavačima, Udruženju izdavača, medijima, predstavnicima Sajma knjiga, te Rang liste su toliko značile, da kad smo u par navrata zbog nedostatka kadra, prestali da ih objavljujemo, dobijali smo mejlove i zvanične dopise da nastavljamo da ih postavljamo na sajt.

Za Republički zavod za statistiku Srbije spremamo godišnje statistike o izdavačkoj produkciji, posebno za monografije, periodiku i roto štampu. Izvor podataka su Tekuće bibliografije i sam Uzajamni katalog.

U Bazu matičnih biblioteka Srbije skupljaju se, na godišnjem nivou, statistike o poslovanju srpskih biblioteka, tako što matične biblioteke Srbije dostavljaju statistike za sve biblioteke u svom okrugu. Izvedene statistike iz ove baze koriste se u razne svrhe, za potrebe Republičkog zavoda za statistiku Srbije i Ministarstva kulture i informisanja, kao i za popunjavanje anketa raznih vrsta. Podaci koji se skupljaju u bazi, a koji se odnose na priliv građe, pozajmljivanje građe, primeni bibliotečkih servisa, usaglašeni su sa statistikama koje je moguće izvesti preko COBISS programske opreme.

Narodnoj biblioteci Srbije je poveren posao sprovođenje Državnog otkupa knjiga, što, za početak, podrazumeva izradu spiska ponuđenih naslova od izdavača naslova, sa širim opsegom podataka. Izrađena je aplikacija koja preko LDAP-a, na osnovu unetog COBISS-ID broja, u excel tabelu prenosi odgovarajući COBISS zapis sa definisanim poljima za prenos. Ručno se unose samo cene i procenat rabata. Tako kreirana tabela je osnova za izbor naslova za otkupljivanje i generisanje komplikovanih izveštaja koji naslovi i u kom broju se dostavljaju kojim bibliotekama.

OAI protokol se sve više koristi za potrebe povlačenja lokalnih baza u XML-u u više formata. Nad bazom Narodne biblioteke Srbije instaliran je za potrebe formiranja Nacionalnog agregatora kulture od strane Ministarstva kulture i informisanja, kao i za objedinjenu pretragu COBISS baze i baza Digitalna NBS, Veliki rat i Doi Srbija u formatu DublinCore. Ova pretraga još nije u upotrebi.

Zahtevi za instalaciju OAI protokola stižu uglavnom od univerzitetskih i fakultetskih biblioteka za potrebe izrade raznih repozitorijuma i učešće u domaćim i međunarodnim projektima. Tako Dom kulture Studentski grad koristi ovaj protokol za preuzimanje metapodataka za kolekciju njihovog Akademskog Filmskog Centara, a fakulteti Univerziteta u Novom Sadu za učešće u Erasmus+ projektu Be-Open.

Izloženi rezultati su plod nesebičnog angažovanja zaposlenih u Centru za uzajamnu katalogizaciju uz saradnju s IZUM-om. Ovde posebno ističem značaj saradnje s IZUM-om oko stručne pomoći u rešavanju mnogih tehničkih problema koje mi sami nismo u mogućnosti da realizujemo zbog nedostatka kadrova informaciono tehnološkog usmerenja.

Pored kadrovskih i većno prisutnih finansijskih problema, u narednom periodu ćemo imati još jedan ograničavajući faktor u nabavci nove hardverske opreme. U Srbiji je u izgradnji vladin Data centar za sve javne republičke ustanove, pa time i za Narodnu biblioteku Srbije. Zbog plana da se skoro svi servisi prebace u jedan državni računarski centar sa obezbeđenim Disaster Recovery sistemom i centralnom nabavkom potrebnih softverskih paketa, nerado se odobravaju finansijski planovi za nabavku novih servera. Pri tom, ne zna se tačno kada ćemo biti u mogućnosti da prepustimo neke od servisa na brigu tom Centru, niti koji će servisi ipak ostati da se održavaju u Narodnoj biblioteci Srbije.

Iz državnog budžeta se i dalje finansiraju troškovi učešća u sistemu za Narodnu biblioteku Srbije, Biblioteku Matice srpske i Srpsku akademiju nauke i umetnosti, a za javne biblioteke, Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije obezbeđuje finansiranje po 2 istovremena pristupa.

Bez obzira na to, opšta klima u društvu nije najsjajnije za razvoj bibliotečki-informacionog sistema na COBISS platformi jer se sa raznih nivoa ističe prednost domaćeg softvera koji je u javnoj upotrebi i šalju signali za formiranje jedinstvenog bibliotečkog sistema na nivou Srbije, jer je tako i uneto u Zakon o bibliotečko-informacionoj delatnosti. Napominjem, da inicijative ove vrste nisu novina, one su se periodično isticale, pa smirivale.

Ipak, ovde ističem i optimistička predviđanja za sistem, jer niko ne osporava kvalitet i razvijenost COBISS sistema. Zapisi kreirani u sistemu su na ceni od šire društvene zajednice, smatraju se kvalitetnim i koriste kao izvor metapodataka za razne projekte u nauci i kulturi, a Uzajamni katalog je priznat kao bogat izvor informacija.

Zvanični stav Narodne biblioteke Srbije je da treba da se nastavi razvoj sistema u COBISS okruženju, jer smo u njega zajednički ulagali dugi niz godina i da raspoloživa domaća programska rešenja, u ovom trenutku, ne zadovoljavaju potrebe nacionalnih, univerzitetskih, kao većih javnih i naprednijih fakultetskih biblioteka. Taj stav je podržala i Zajednica matičnih biblioteka Srbije, uz iskazivanje potrebe da se uspostavi razmena podataka između COBISS sistema i bibliotečkih sistema na drugoj platformi.

Često se čuju inicijative od predstavnika biblioteka koje nisu u sistemu uzajamne katalogizacije na COBISS platformi, da bi model jedinstvenog bibliotečko-informacionog sistema trebalo da bude objedinjen sistem više platformi. Objedinjavanje više sistema na različitim platformama ovde se vidi kao njihova povezanost u smislu dvosmerne razmene podataka. Možda bi IZUM mogao da razmisli o mogućim modelima povezivanja baza na različitim platformama, jer bi to donelo smirivanju tenzija u bibliotečkom okruženju i uspostavljanju zdravije klime za kreativne inicijative.